

PHỐI HỢP ĐIỀU TRA TRONG LĨNH VỰC TƯƠNG TRỢ TƯ PHÁP HÌNH SỰ CỦA EUROJUST VÀ GỢI MỞ CHO VIỆT NAM

NGUYỄN ĐỨC TÂM*

Tóm tắt: Cơ quan Hợp tác Tư pháp hình sự Liên minh châu Âu (Eurojust) với vai trò là trung tâm hợp tác tư pháp của Liên minh châu Âu (EU) đã đạt được nhiều kết quả tích cực trong cuộc chiến chống tội phạm nói chung, tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia nói riêng. Bài viết nghiên cứu những khía cạnh pháp lý và thực tiễn công tác phối hợp điều tra của Eurojust trong lĩnh vực tương trợ tư pháp hình sự và đưa ra những gợi mở trong hoàn thiện pháp luật Việt Nam về lĩnh vực này.

Từ khóa: Eurojust; Liên minh châu Âu; tương trợ tư pháp hình sự

Ngày nhận bài: 12/7/2024; Biên tập xong: 17/7/2024; Duyệt đăng: 24/7/2024

INVESTIGATION COORDINATION IN MUTUAL LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL MATTERS OF EUROJUST AND IMPLICATIONS FOR VIETNAM

Abstract: As the European Union's center for judicial cooperation, European Union Agency for Criminal Justice Cooperation – Eurojust has achieved many positive results in the fight against crimes generally and transnational organized crimes particularly. The article studies the legal and practical aspects of Eurojust's investigative coordination in mutual legal assistance in criminal matters and gives out suggestions for perfecting Vietnamese law in this field.

Keywords: Eurojust; the European Union; mutual legal assistance in criminal matters

Received: Jul 12th 2024; **Editing completed:** Jul 17th 2024; **Accepted for publication:** Jul 24th 2024

1. Pháp luật và thực tiễn về phối hợp điều tra trong lĩnh vực tương trợ tư pháp hình sự của Eurojust

Cơ quan Hợp tác Tư pháp hình sự Liên minh châu Âu hay còn gọi là Eurojust (European Union Agency for Criminal Justice Cooperation) đóng vai trò là trung tâm hợp tác tư pháp của EU, có nhiệm vụ chính là hỗ trợ trực tiếp các cơ quan của các nước thành viên bằng cách thúc đẩy trao đổi thông tin để phối hợp điều tra xuyên biên giới về tội phạm có tổ chức ở châu Âu; thiết lập và thúc đẩy việc sử dụng các chiến lược truy tố và các công cụ hợp tác tư pháp và tiến hành các hoạt động hợp tác chung¹. Ý tưởng thành lập một đơn vị hợp tác tư pháp EU lần đầu tiên được đưa ra tại Hội nghị của Hội đồng châu Âu năm 1999 và được nhấn mạnh trong Kết luận 46 của Hội đồng Liên minh châu Âu. Theo đó, để giải quyết tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia và tăng cường hợp tác xuyên biên giới giữa các cơ quan chức năng, một đơn vị bao gồm các công tố viên, thẩm phán hoặc sĩ quan cảnh sát quốc gia từ các quốc gia thành

viên được thành lập để phát triển một khu vực tự do, an ninh và công lý trên toàn Liên minh châu Âu. Sau đó, một cơ quan có tên Pro-Eurojust - tiền thân của Eurojust - đã được thành lập vào ngày 14/12/2000 với các quốc gia thành viên khởi xướng bao gồm Bồ Đào Nha, Pháp, Thụy Điển và Bỉ nhằm lập nên một hội đồng các công tố viên đến từ tất cả các quốc gia thành viên. Pro-Eurojust cũng là nơi những nguyên tắc của Eurojust được thử nghiệm².

Sau vụ tấn công khủng bố nhằm vào nước Mỹ ngày 11/9/2000, Eurojust đã chính thức ra đời dựa trên Quyết định 2002/187/JHA của Hội đồng EU nhằm tăng cường và mở rộng hợp tác tư pháp trên toàn thế giới. Kể từ khi thành lập, Eurojust đã đàm phán các thỏa thuận hợp tác với các nước thứ ba (các nước ngoài EU) và các cơ quan khác của EU, cho phép trao đổi thông tin tư pháp và dữ liệu cá nhân. Các thỏa thuận đã được ký kết với Na Uy, Iceland, Liechtenstein, Bắc Macedonia,

* Email: Tamnd@tks.edu.vn

Thạc sĩ, khoa Pháp luật hình sự và Kiểm sát hình sự, Trường Đại học Kiểm sát Hà Nội

¹ Eurojust, *About Us*, <https://www.eurojust.europa.eu/about-us>, truy cập ngày 20/3/2024.

² Eurojust, *History*, <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/history>, truy cập ngày 20/3/2024.

Moldova, Montenegro, Ukraine, Hoa Kỳ, Croatia và Thụy Sĩ³, cũng như với Văn phòng Chống lừa đảo châu Âu (OLAF), Europol, Ủy ban châu Âu và nhiều tổ chức quốc tế khác. Ngoài các thỏa thuận hợp tác, Eurojust duy trì mạng lưới liên hệ trên toàn thế giới, hiện có 42 điểm liên hệ bên ngoài EU⁴.

Kể từ năm 2002, vai trò của Eurojust ngày càng trở nên quan trọng; phạm vi hoạt động cũng như sự tham gia của tổ chức này vào hợp tác tư pháp châu Âu được mở rộng đáng kể. Điều này được thể hiện bằng việc nhiều văn bản pháp lý đã được thông qua như Quyết định 2009/426/JHA của Hội đồng về tăng cường hoạt động của Eurojust và sửa đổi Quyết định 2002/187/JHA nhằm cải thiện hiệu quả hoạt động của Eurojust, đẩy mạnh hơn nữa việc chia sẻ thông tin, tăng cường phối hợp giữa các cơ quan có thẩm quyền của mỗi nước thành viên, đồng thời củng cố, thiết lập và mở rộng quan hệ với các đối tác và các nước thứ ba. Điều 85 Hiệp ước Lisbon (có hiệu lực từ ngày 01/12/2009) một lần nữa nhấn mạnh vai trò và nhiệm vụ chính của Eurojust là *“hỗ trợ và tăng cường phối hợp, hợp tác giữa các cơ quan điều tra và truy tố quốc gia liên quan đến tội phạm nghiêm trọng ảnh hưởng đến hai hoặc nhiều quốc gia thành viên”*.

Trước sự diễn biến phức tạp của tình hình tội phạm, thể chế pháp lý của Eurojust cũng được sửa đổi, hoàn thiện để kịp thời giải quyết các mối đe dọa ngày càng tăng ở châu Âu và hỗ trợ các quốc gia thành viên đi trước tội phạm một bước, đặc biệt là các nhóm tội phạm có tổ chức. Quy định Eurojust đã được Nghị viện và Hội đồng châu Âu thông qua vào tháng 11/2018 (thay

thế Quyết định 2002/187/JHA), tập trung vào việc thiết lập hệ thống quản trị mới cho Eurojust, phân biệt vai trò và chức năng giữa Eurojust và Văn phòng Công tố châu Âu; các quy định về bảo vệ trong trao đổi thông tin, đồng thời quy định về quan hệ đối ngoại của Eurojust và các quy định khác nhằm giám sát hoạt động của Eurojust⁵.

Nhìn chung, Eurojust là một cơ quan riêng biệt với các tổ chức khác của EU và là một thiết chế pháp lý được thành lập để thực hiện các nhiệm vụ cụ thể theo luật EU. Có thể thấy, việc thành lập Eurojust là một quá trình lâu dài và tốn nhiều thời gian, đòi hỏi sự cam kết tích cực, mạnh mẽ của các thành viên. Trong quá trình hình thành và phát triển, Eurojust đã trải qua nhiều thay đổi, cải cách. Quá trình này vẫn đang tiếp diễn và là nền tảng quan trọng để củng cố và hỗ trợ các cơ quan điều tra, truy tố của các quốc gia thành viên.

Trong các lĩnh vực hoạt động của Eurojust, công tác phối hợp điều tra trong tương trợ tư pháp hình sự giữ một vai trò quan trọng giúp tổ chức này đạt được các mục tiêu của mình. Khác với Văn phòng Công tố châu Âu, Eurojust không tự mình chỉ đạo điều tra mà hoạt động theo yêu cầu của các thành viên để hỗ trợ các công tố viên quốc gia trong các vụ điều tra cụ thể. Nói cách khác, tùy theo yêu cầu khác nhau của các quốc gia thành viên, Eurojust sẽ cung cấp các loại hỗ trợ khác nhau, có thể là những hoạt động đơn giản như cung cấp ứng phó khẩn cấp, dịch vụ điều phối 24/7, kết nối với các đối tác phù hợp hoặc hỗ trợ chuẩn bị các yêu cầu hợp tác tư pháp (bao gồm cả dịch thuật những yêu cầu tương trợ tư pháp hình sự chính thức).

Trong trường hợp hành vi phạm tội được thực hiện ở một quốc gia thành viên và hậu quả của nó vượt ra ngoài biên giới của quốc gia đó, Eurojust cũng có thể đưa ra các cơ chế phối hợp phức tạp và tốn thời gian hơn như phối hợp điều tra song song; tổ chức các cuộc

³ Ví dụ, Eurojust đã ký một thỏa thuận hợp tác với Thụy Sĩ với tư cách là quốc gia thứ ba cho phép cử công tố viên trưởng tới Eurojust vào năm 2011. Trách nhiệm chính của công tố viên trưởng là tạo điều kiện và điều phối hợp tác quốc tế về các vấn đề hình sự giữa Thụy Sĩ và các quốc gia đại diện tại Eurojust, bao gồm một loạt các hoạt động từ việc thực hiện các yêu cầu của Công ước về hỗ trợ lẫn nhau trong các vấn đề hình sự giữa các quốc gia thành viên EU đến tổ chức các cuộc họp phối hợp giữa các công tố viên và điều tra viên cảnh sát từ các quốc gia khác nhau để lập kế hoạch và xác định chiến lược điều tra phối hợp.

⁴ Schütte Sofie Arjon, “Truy tố tham nhũng xuyên biên giới: Eurojust – Phòng văn Maria Schnebly”, *Ghi chú kinh nghiệm của học viên U4 2017*, số 3 (2017), tr. 2, <https://www.u4.no/publications/prosecuting-corruption-across-borders-eurojust.pdf>, truy cập ngày 20/3/2024.

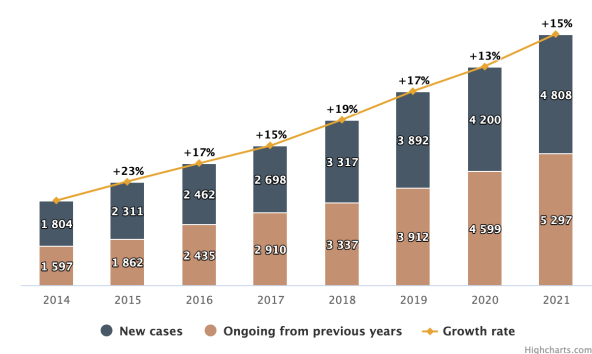
⁵ Nghị viện Châu Âu và Hội đồng EU (2018), *Quy định (EU) 2018/1727 về Cơ quan Hợp tác Tư pháp Hình sự của Liên minh Châu Âu (Eurojust), và Quyết định Thay thế và Bãi bỏ của Hội đồng 2002/187/JHA*, https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/AboutUs/EULegalframework/2018-11-21_Eurojust-Regulation_2018-1727_EN.pdf, truy cập ngày 20/3/2024.

hợp phối hợp bao gồm các cơ quan tư pháp và hành pháp có liên quan, thành lập một nhóm điều tra chung để điều tra tội phạm xuyên quốc gia hoặc lên kế hoạch cho các hoạt động chung khác để các cơ quan quốc gia liên quan có thể bắt giữ người phạm tội, triệt phá các nhóm tội phạm có tổ chức và thu giữ tài sản do phạm tội mà có⁶. Với mạng lưới đầu mối liên lạc tại các quốc gia thành viên và trên toàn thế giới, Eurojust có thể nắm bắt đầy đủ các hoạt động điều tra tội phạm và có “cái nhìn bao quát” về các trường hợp cần hỗ trợ khi được yêu cầu. Cơ chế hoạt động này giúp Eurojust có thể phản hồi các yêu cầu một cách nhanh chóng, đôi khi giúp giải quyết các trường hợp chỉ trong vài giờ đồng hồ. Cũng cần lưu ý rằng, Eurojust không trực tiếp tác động hoặc đưa ra quyết định trong các cuộc điều tra mà chỉ được đưa ra những đề xuất, kiến nghị đối với công tố viên chịu trách nhiệm về vụ án. Bản thân các khuyến nghị không đảm bảo cho sự thành công của việc truy tố và mỗi công tố viên khi đó vẫn phải tuân theo thủ tục tố tụng trước tòa án và luật sư bào chữa trong vụ án của mình để chứng minh hành vi phạm tội. Để đẩy nhanh quá trình hợp tác, Eurojust cho phép duy trì cơ chế liên lạc (không chính thức) giữa văn phòng công tố quốc gia và Eurojust bằng cách bằng email hoặc qua điện thoại.

Ngoài sự tham gia của các công tố viên, cảnh sát và thẩm phán, mạng lưới Eurojust còn bao gồm các chuyên gia từ các quốc gia thành viên và các nước thứ ba để thiết lập và chia sẻ kiến thức chuyên sâu về hệ thống luật pháp cũng như hoạt động của hệ thống tư pháp của các quốc gia. Hàng năm, Eurojust tổ chức các cuộc họp và hội thảo để thảo luận chiến lược về các chủ đề cụ thể, ví dụ như các nhóm điều tra chung, nhập cư bất hợp pháp, tham nhũng xuyên biên giới, chống khủng bố, tội phạm thuế, tội phạm mạng,... Kết quả là nhiều biện pháp hiệu quả đã được thảo luận trong những cuộc họp như vậy và nhiều mối liên hệ cá nhân dựa trên sự tin cậy lẫn nhau đã được thiết lập. Ngoài việc hỗ trợ các quốc gia thành viên, Eurojust không ngừng mở rộng mạng lưới bằng cách thiết lập và tăng cường hợp tác, trao đổi thông tin với các đầu mối liên lạc ngoài EU như các cơ quan,

tổ chức khác của EU (Văn phòng chống lừa đảo châu Âu – OLAF, Europol...). Đặc biệt, Eurojust còn tạo điều kiện tối đa để giúp các công tố viên từ các nước ngoài EU hợp tác với họ. Trong vụ án điều tra có yếu tố nước ngoài, các nước thứ ba này có thể yêu cầu đối tác EU liên hệ với đại diện của họ tại Eurojust để tổ chức cuộc họp phối hợp và mời công tố viên các nước thứ ba này tham dự.

Có thể nói, những quy định mang tính linh hoạt trong cách thức hoạt động của Eurojust đã giúp cho tổ chức này đạt được nhiều kết quả tích cực như được thể hiện trong bảng sau:

Hoạt động của Eurojust từ năm 2014-2021

(Nguồn: Báo cáo thường niên Eurojust năm 2021)⁷

Từ năm 2014 đến năm 2021, số lượng vụ việc Eurojust hỗ trợ tăng lên đáng kể qua từng năm. Theo đó, nếu các trường hợp phải có hoạt động phối hợp điều tra năm 2014 chỉ là 3041 thì năm 2021 đã tăng lên 10.105; tỷ lệ tăng hàng năm luôn trên hai con số và duy trì ở mức từ 13-23%. Báo cáo của Eurojust cũng thể hiện một xu hướng đáng quan tâm là trước năm 2016, các vụ việc mới luôn cao hơn số vụ đang tiến hành. Tuy nhiên, kể từ năm 2017 đến năm 2021, biểu đồ cho thấy dường như có sự đảo ngược khi số vụ án đang diễn ra cao hơn số vụ án mới. Xu hướng mới này phần nào cho thấy diễn biến tình hình tội phạm trở nên phức tạp hơn, ít nhất là về mặt số lượng. Đồng thời, điều này cũng đặt ra nhiều nhiệm vụ nặng nề hơn cho Eurojust trong việc hỗ trợ các quốc gia thành viên trong cuộc chiến phòng ngừa và chống tội phạm. Chỉ riêng trong năm 2021, Eurojust đã cung cấp gần 2.000 phản hồi liên tục cho

⁶ Eurojust, *What We do*, <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/what-we-do>, truy cập ngày 20/3/2024.

⁷ Eurojust (2021), *Báo cáo thường niên Eurojust 2021*, tr.12, <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-annual-report-2021.pdf>, truy cập ngày 20/3/2024.

các yêu cầu hỗ trợ pháp lý, phong tỏa tài sản tội phạm trị giá 2,8 tỷ euro, tịch thu số ma túy trị giá 7 tỷ euro và bắt giữ 3.329 nghi phạm⁸. Sự hợp tác của Eurojust ngoài biên giới EU cũng được chú trọng với khả năng tiếp cận hơn 60 khu vực pháp lý trên thế giới và tiếp tục đàm phán thêm 13 thỏa thuận hợp tác song phương với các nước thứ ba⁹.

2. Pháp luật và thực tiễn về công tác phối hợp điều tra trong lĩnh vực tương trợ tư pháp hình sự của Việt Nam

Phối hợp điều tra có thể được hiểu là sự hợp tác giữa các nước trong công tác điều tra. Phạm vi của hoạt động này khá rộng, tùy thuộc vào nhu cầu của các bên, có thể bao gồm hợp tác chuyển giao những người liên quan để cung cấp chứng cứ hoặc hỗ trợ điều tra và tạo điều kiện cho đại diện của một bên có mặt trên lãnh thổ của bên kia để thực hiện tương trợ tư pháp hình sự.

Theo pháp luật Việt Nam, phối hợp điều tra trong lĩnh vực tương trợ tư pháp hình sự được quy định tại các Điều 495, 496 và 508 Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015. Điều 508 quy định:

“1. Cơ quan có thẩm quyền của Việt Nam có thể hợp tác với cơ quan có thẩm quyền của nước ngoài trong việc phối hợp điều tra hoặc áp dụng các biện pháp điều tra tố tụng đặc biệt. Việc hợp tác phối hợp điều tra hoặc áp dụng các biện pháp điều tra tố tụng đặc biệt được thực hiện trên cơ sở điều ước quốc tế mà Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là thành viên hoặc theo thỏa thuận trong từng vụ việc cụ thể giữa cơ quan có thẩm quyền của Việt Nam và cơ quan có thẩm quyền của nước ngoài có liên quan.

2. Các hoạt động phối hợp điều tra thực hiện trên lãnh thổ nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam được thực hiện theo quy định của Bộ luật này và quy định khác của pháp luật Việt Nam có liên quan.”

Như vậy, Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015 là khuôn khổ pháp lý cơ bản, cho phép các bên tiến hành tố tụng gửi yêu cầu tương trợ tư pháp, có mặt trên lãnh thổ của nhau và cùng tiến hành điều tra các vụ án hình sự có yếu tố nước ngoài, hay nói cách khác là cho phép tiến hành công tác phối hợp điều tra giữa Việt Nam và các nước hữu quan.

Bên cạnh đó, các Điều ước quốc tế đa phương mà Việt Nam đã ký kết hoặc tham gia, phối hợp điều tra cũng đã ghi nhận ở những mức độ khác nhau về vấn đề trên, như tại Công ước thống nhất về các chất ma túy (1961); Công ước Liên hợp quốc về các chất hướng thần (1971); Công ước chống tra tấn và các hình thức trừng phạt hay đối xử tàn ác, vô nhân đạo hoặc hạ thấp nhân phẩm (1984); Công ước của Liên hợp quốc về chống buôn bán trái phép ma túy và chất hướng thần (1988); Công ước chống tài trợ khủng bố (1999); Nghị định thư tùy chọn về buôn bán trẻ em, mại dâm trẻ em và văn hoá phẩm khiêu dâm trẻ em (2000); Công ước Liên hợp quốc về chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia - UNTOC (2000); Công ước Liên hợp quốc về phòng, chống tham nhũng - UNCAC (2003) và Hiệp định tương trợ tư pháp về hình sự giữa các quốc gia Đông Nam Á - MLAT ASEAN (2004). Đặc biệt, trong những Điều ước quốc tế song phương của Việt Nam với các quốc gia hữu quan về tương trợ tư pháp hình sự, hoạt động phối hợp điều tra được quy định khá chi tiết trên một số khía cạnh như sau:

(i) Nếu Tòa án hoặc cơ quan có thẩm quyền của một bên xét thấy cần thiết phải lấy lời khai của người bị giam giữ trên lãnh thổ của bên kia làm nhân chứng thì cơ quan trung ương có thẩm quyền yêu cầu và thực hiện tương trợ tư pháp sẽ đồng ý chuyển giao người đó đến lãnh thổ của bên yêu cầu với điều kiện người đó vẫn bị giam giữ và sẽ được trả lại ngay sau khi hoàn thành lời khai. Trong trường hợp đặc biệt, nếu có lý do không thể chuyển giao người thì bên được yêu cầu có thể từ chối chuyển giao.

(ii) Với sự đồng ý của cơ quan trung ương của một bên, đại diện của bên kia có thể có mặt trên lãnh thổ của bên đó khi yêu cầu tương trợ tư pháp với những điều kiện mà pháp luật của bên được yêu cầu cho phép. Người được người đại diện ủy quyền có thể có mặt trong quá trình thực hiện yêu cầu hỗ trợ (điều tra, truy tố hoặc xét xử) và có thể thẩm vấn người cung cấp lời khai hoặc bằng chứng. Trong trường hợp không được phép hỏi trực tiếp thì người có thẩm quyền đó có thể gửi câu hỏi dự kiến cho người đưa ra lời khai, chứng cứ.

(iii) Nếu tại thời điểm chuyển đơn yêu cầu truy cứu trách nhiệm hình sự, bị can bị

⁸ Eurojust (2021), *Tlđđ*, tr.11.

⁹ Eurojust (2021), *Tlđđ*, tr.5.

bắt trên lãnh thổ của bên yêu cầu thì bên yêu cầu phải chuyển giao người đó đến lãnh thổ của bên được yêu cầu. Nếu tại thời điểm chuyển đơn yêu cầu truy cứu trách nhiệm hình sự, bị can đã được trả tự do trên lãnh thổ bên yêu cầu thì trong trường hợp cần thiết bên yêu cầu áp dụng các biện pháp để đưa người đó trở lại lãnh thổ bên được yêu cầu¹⁰.

Trong khi đó, Điều 17 về phạm vi tương trợ tư pháp hình sự trong Luật Tương trợ tư pháp năm 2007 chỉ quy định 06 trường hợp cung cấp tương trợ tư pháp hình sự mà thiếu quy định trực tiếp về hoạt động phối hợp điều tra. Đây là sự khác biệt giữa phạm vi tương trợ tư pháp hình sự trong Luật Tương trợ tư pháp năm 2007 với không chỉ các văn bản pháp luật khác trong nước, mà còn đối với các Điều ước quốc tế mà Việt Nam đã ký kết hoặc tham gia. Phạm vi điều chỉnh của pháp luật trong nước có thể thấy còn khá đơn giản và chưa đầy đủ, chi tiết như trong các Điều ước quốc tế mà Việt Nam tham gia.

Mặc dù chưa được quy định trực tiếp trong Điều 17 Luật Tương trợ tư pháp năm 2007 về phạm vi hoạt động tương trợ tư pháp hình sự nhưng trên thực tế, cơ quan có thẩm quyền của Việt Nam đã tiến hành những hoạt động mang tính chất phối hợp điều tra. Xuất phát từ nhu cầu của cả phía Việt Nam và nước ngoài trong khuôn khổ pháp luật liên quan và Điều ước quốc tế mà các bên ký kết, một số hoạt động mang tính chất phối hợp điều tra đã được tiến hành. Tuy vậy, việc thực hiện các yêu cầu này cũng gặp nhiều khó khăn, đặc biệt đối với những yêu cầu liên quan đến việc thu thập chứng cứ thuộc lĩnh vực có tính chất bí mật hoặc chứng cứ liên quan đến lĩnh vực tài chính, ngân hàng. Gần đây, hoạt động này xuất hiện với tần suất nhiều hơn dựa trên khuôn khổ pháp lý quốc tế trong Điều ước quốc tế song phương và đa phương mà Việt Nam ký kết hoặc tham gia¹¹. Theo báo cáo của

Viện kiểm sát nhân dân tối cao, hoạt động phối hợp giữa Việt Nam và nước ngoài chủ yếu thông qua hai hoạt động sau:

(i) Cử phái đoàn ra nước ngoài để phối hợp với cảnh sát nước ngoài tiến hành điều tra, lấy lời khai, thu thập tài liệu, chứng cứ hỗ trợ cho việc giải quyết vụ án hình sự. Hoạt động này chủ yếu liên quan đến các vụ án như buôn bán phụ nữ và trẻ em, buôn bán trái phép ma túy và lừa đảo nhằm chiếm đoạt tài sản ở khu vực Trung Quốc, Malaysia, Campuchia và Nga. Trong một vụ án năm 2013, được sự đồng ý của cơ quan công an Nga, Việt Nam đã cử đoàn sang Nga để hợp tác điều tra vụ án lừa đảo, chiếm đoạt tài sản liên quan đến cộng đồng người Việt ở Nga. Năm 2014, Việt Nam cử phái đoàn sang Trung Quốc phối hợp điều tra đường dây buôn bán ma túy xuyên biên giới¹². Đồng thời, Việt Nam đã hợp tác với các cơ quan nước ngoài tiến hành điều tra trên lãnh thổ Việt Nam để phục vụ cho việc truy tố các vụ án hình sự xảy ra ở nước mình. Ví dụ, năm 2012, Việt Nam đã thành lập chuyên án đặc biệt nhằm đấu tranh chống tội phạm trộm cắp tài sản qua Internet. Nhóm tội phạm đánh cắp thông tin thẻ tín dụng và mua hàng từ nước ngoài gửi về Việt Nam tiêu thụ. Vụ án cuối cùng được giải quyết bằng việc bắt giữ Vương Huy Long và đồng phạm, đồng thời là cầm đầu một đường dây trong vụ eMule đang được điều tra tại Mỹ cùng thời điểm. Nhận được thông tin này, Bộ An ninh Nội địa Hoa Kỳ đã đề nghị Việt Nam cho phép điều tra viên của họ vào Trại tạm giam T16 để tham gia thẩm vấn các bị cáo nhằm làm rõ hành vi phạm tội và giải quyết vụ án¹³. Ngoài ra, cuối năm 2015, các cơ quan có thẩm quyền của Việt Nam đã

2007, Hà Nội.

¹² Năm 2014, kế hoạch được thực hiện từ ngày 16/3 đến ngày 30/6/2014. Sau 03 tháng thực hiện, cơ quan công an Việt Nam đã phát hiện, bắt giữ 898 vụ, hơn 1.100 đối tượng phạm tội về ma túy; thu giữ gần 76kg heroin, hơn 8kg thuốc phiện, gần 34kg cần sa, hơn 35kg và 35,4 nghìn viên ma túy tổng hợp... Xem thêm: Ủy ban Quốc gia phòng, chống AIDS, ma túy, mại dâm (2016), *Đấu tranh tội phạm ma túy tuyến Việt-Trung hiệu quả từ kế hoạch hành động chung*, <https://tiengchuong.chinhphu.vn/da-tranh-toi-pham-ma-tuy-tuyen-viet-trung-hieu-qua-tu-ke-hoach-hanh-dong-chung-11311665.htm>, truy cập ngày 20/3/2024.

¹³ Nguyễn Hùng (2015), *Bị cáo cầm đầu Vương Huy Long bị phạt 12 năm tù*, <https://cand.com.vn/Phap-luat/Bicao-cam-dau-Vuong-Huy-Long-bi-phat-12-nam-tu-i273410/>, truy cập ngày 20/3/2024.

¹⁰ 03 vấn đề này được quy định trong các điều ước song phương về tương trợ tư pháp hình sự của Việt Nam gồm Điều 13, 14, 24 của Hiệp ước với Trung Quốc; Điều 12, 13, 14, 15 của Hiệp ước với Ấn Độ; Điều 11, 12 và 13 của Hiệp ước với Hàn Quốc; Điều 66, 86 của Hiệp ước với Belarus; Điều 76 của Hiệp ước với Bulgaria; Điều 78 và 80 của Hiệp ước với Nga; Điều 63 của Hiệp ước với Ukraine; Điều 11, 12 của Hiệp ước với Vương quốc Liên hiệp Anh và Bắc Ireland...

¹¹ Viện kiểm sát nhân dân tối cao (2022), *Báo cáo Tổng kết thực tiễn 14 năm thi hành Luật Tương trợ tư pháp năm*

phối hợp với phái đoàn cơ quan thực thi pháp luật Hoa Kỳ lấy lời khai của 09 nhân chứng người Việt đang sống tại Việt Nam trong vụ án thuê giết người của Nguyễn Văn Long ở Hoa Kỳ¹⁴.

(ii) Phối hợp thực hiện các hoạt động điều tra lấy lời khai, thu thập và cung cấp chứng cứ. Tháng 6/2014, Cục Điều tra Liên bang Mỹ (FBI) gửi yêu cầu đề nghị Việt Nam xác minh số lượng người Việt dùng tài khoản giả trực tuyến để lừa đảo 1,5 triệu USD của Công ty Innovative Payment Solutions Incorporation (IPSI) của Mỹ vào tháng 10/2014. Sau thời gian hợp tác trách nhiệm, hiệu quả, đối tượng Vũ Trường Giang đã bị bắt và khởi tố về tội sử dụng Internet để chiếm đoạt tài sản. Cơ quan điều tra đã kê biên, thu giữ tài sản với tổng trị giá gần 20 tỷ đồng (khoảng 855.000 USD). Vụ án được Tòa án tỉnh Lâm Đồng xét xử ngày 26/9/2016 và tuyên phạt bị cáo mức án 16 năm tù¹⁵. Trong một trường hợp khác, tháng 5/2018, Việt Nam đã nhận được và trả lời yêu cầu của Cộng hòa Pháp liên quan đến việc điều tra hành vi tàng trữ, vận chuyển, xuất nhập khẩu trái phép động vật hoang dã nguy cấp quý hiếm. Theo đó, Pháp yêu cầu Việt Nam mở cuộc điều tra đối với ông Tạ Vi Dân (người Pháp gốc Việt) và 04 công ty xuất nhập khẩu tại Hà Nội để xác minh tài sản, tài khoản ngân hàng và khám xét, thu hồi tài sản. Tháng 3/2019, Bộ Tư pháp Cộng hòa Ba Lan gửi yêu cầu xác minh 05 công ty ở Việt Nam có quan hệ mật thiết với Công ty Presting Warsaw ở Ba Lan bị nghi ngờ có liên quan đến rửa tiền, trốn thuế.

3. Một số kiến nghị hoàn thiện pháp luật trong công tác phối hợp điều tra trong lĩnh vực tương trợ tư pháp hình sự của Việt Nam theo kinh nghiệm của Eurojust

Để công tác phối hợp điều tra trong lĩnh vực tương trợ tư pháp hình sự của Việt Nam đạt được kết quả, tác giả kiến nghị hoàn thiện một số quy định pháp luật trong lĩnh vực này cụ thể như sau:

¹⁴ Cơ quan Thực thi Di trú và Hải quan Hoa Kỳ (2015), *Bản án 14 năm tù cho người đàn ông Washington vì âm mưu giết người quốc tế*, <https://www.ice.gov/news/releases/washington-man-sentence-14-years-international-murder-hire-plot>, truy cập ngày 20/3/2024.

¹⁵ Chu Trinh (2016), *Mạo danh người Mỹ để lừa đảo*, <http://baolamdong.vn/phapluat/201609/mao-danh-nguoi-my-de-lua-dao-2736321/>, truy cập ngày 20/3/2024.

Một là, cần mở rộng phạm vi tương trợ tư pháp hình sự tại Điều 17 Luật Tương trợ tư pháp năm 2007 theo hướng: “*Phù hợp với quy định của luật này và pháp luật của mỗi bên, các bên sẽ cung cấp sự tương trợ pháp lý rộng rãi nhất có thể trong việc phòng ngừa, điều tra, truy tố và xét xử các tội phạm hình sự và các hoạt động tội phạm khác có liên quan. Sự hỗ trợ có sẵn theo luật này bao gồm, nhưng không giới hạn ở:*

1. Tổng đạt giấy tờ, hồ sơ, tài liệu liên quan đến tương trợ tư pháp về hình sự;
2. Triệu tập người làm chứng, người giám định;
3. Thu thập, cung cấp chứng cứ;
4. Truy cứu trách nhiệm hình sự;
5. Trao đổi thông tin;
6. Phối hợp điều tra;
7. Các hình thức hỗ trợ khác phù hợp với đối tượng của luật này và không trái với luật của các bên khác.”

Hai là, sớm ban hành các văn bản hướng dẫn Điều 508 Bộ luật Tố tụng Hình sự năm 2015 trên tinh thần:

Trường hợp tổ chức đưa người hỗ trợ điều tra hoặc cung cấp chứng cứ, lời khai tại bên yêu cầu:

1. Theo đề nghị của Bên yêu cầu, Bên được yêu cầu có thể đưa một người đến lãnh thổ của Bên yêu cầu để hỗ trợ điều tra hoặc cung cấp chứng cứ tại lãnh thổ của Bên yêu cầu.
2. Bên được yêu cầu, nếu đồng ý với các biện pháp bảo đảm an toàn mà Bên yêu cầu cam kết áp dụng bằng văn bản, sẽ đề nghị người đó cung cấp chứng cứ hoặc hỗ trợ điều tra trên lãnh thổ của Bên yêu cầu. Người đó sẽ được thông báo về việc bảo đảm an toàn, điều kiện ăn ở, đi lại tại Bên yêu cầu, số tiền trợ cấp hoặc chi phí được hưởng. Bên được yêu cầu thông báo ngay về ý kiến của người đó cho Bên yêu cầu và nếu người đó chấp thuận thì tiến hành các bước cần thiết để thực hiện yêu cầu tương trợ.

Trường hợp cử phái đoàn ra nước ngoài để phối hợp với cảnh sát nước ngoài tiến hành điều tra, lấy lời khai, thu thập tài liệu, chứng cứ hỗ trợ cho việc giải quyết vụ án hình sự:

1. Phối hợp điều tra song song, tổ chức các cuộc họp phối hợp bao gồm các cơ quan liên quan nhằm tìm ra giải pháp kịp thời, nhanh chóng và hiệu quả.

2. Cử phái đoàn tới Bên yêu cầu và thành lập một nhóm điều tra chung tại Bên yêu cầu để điều tra tội phạm xuyên quốc gia hoặc lên kế hoạch cho các hoạt động chung khác để các quốc gia liên quan có thể bắt giữ người phạm tội, triệt phá các nhóm tội phạm có tổ chức và thu giữ tài sản do phạm tội mà có.

Bên cạnh 02 trường hợp trên, Việt Nam có thể bổ sung một số quy định về việc cung cấp những giải pháp mang tính khẩn cấp khác nhằm phục vụ bên yêu cầu như:

- Cung cấp ứng phó khẩn cấp;
- Dịch vụ điều phối 24/7;
- Đơn giản hoá các thủ tục hành chính, giấy tờ, dịch thuật...

Ba là, trên cơ sở tham khảo kinh nghiệm của Eurojust, Việt Nam và những quốc gia trong khu vực Đông Nam Á cần tổ chức và duy trì một mạng lưới các công tố viên, cảnh sát, thẩm phán và các chuyên gia từ quốc gia thành viên tiến tới xây dựng một trung tâm thông tin nhằm chia sẻ kiến thức và kinh nghiệm chuyên ngành về pháp luật của quốc gia mình cũng như hệ thống tư pháp. Triển khai và duy trì thường niên các phiên họp hoặc hội thảo để trao đổi những vấn đề mang tính thời sự để đưa ra những biện pháp hữu hiệu nhằm phòng, chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia trong khu vực và trên thế giới. Đồng thời, cần có chiến lược nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ của những người tham gia mạng lưới và tăng cường các cơ chế hợp tác cũng như sự tin tưởng lẫn nhau giữa các quốc gia thành viên. Mạng lưới này có thể thiết lập dựa trên khuôn khổ của ASEAN giống như cách mà EU đã tạo ra Eurojust.

Bốn là, Việt Nam cũng có thể thỏa thuận với một số các quốc gia láng giềng hoặc những quốc gia có nhiều công dân Việt Nam làm ăn và sinh sống (thậm chí ký kết những điều ước với những quốc gia này) trong việc thiết lập những đầu mối liên lạc tại những quốc gia này nhằm tạo điều kiện giúp công tố viên, cảnh sát điều tra hay thẩm phán hoàn thành hiệu quả công việc của mình với những vụ án có yếu tố nước ngoài. Nghĩa là, trong giải quyết vụ án có yếu tố nước ngoài, cơ quan có thẩm quyền của Việt Nam có thể liên hệ trực tiếp những đầu mối này để trao đổi và phối hợp

nhằm tìm kiếm các giải pháp nhanh chóng, hiệu quả; thậm chí có thể sử dụng email hoặc điện thoại mà không nhất thiết phải bắt buộc phải ủy thác tư pháp hình sự. Với cách thức này sẽ cho phép Việt Nam cũng như các bên liên quan có thể nắm bắt đầy đủ thông tin, phản hồi nhanh trong và giải quyết vụ việc trong thời gian ngắn nhất./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hội đồng Ủy ban châu Âu (2002), *Quyết định của Hội đồng 2002/187/JHA Thành lập Eurojust nhằm tăng cường cuộc chiến chống tội phạm nghiêm trọng* (sửa đổi năm 2009), <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/AboutUs/EULegalframework/Eurojust-Council-Decision-2009Consolidated-EN.pdf> ;
2. Nghị viện Châu Âu và Hội đồng EU, *Quy định (EU) 2018/1727 về Cơ quan Hợp tác Tư pháp Hình sự của Liên minh Châu Âu (Eurojust), và Quyết định Thay thế và Bãi bỏ của Hội đồng 2002/187/JHA* (2018), https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/AboutUs/EULegalframework/2018-11-21_Eurojust-Regulation_2018-1727_EN.pdf;
3. Eurojust (2021), *Báo cáo thường niên Eurojust 2021*, tr.12, <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-annual-report-2021.pdf>;
4. Schütte Sofie Arjon, “Truy tố tham nhũng xuyên biên giới: Eurojust – Phòng vấn Maria Schnebly”, *Ghi chú kinh nghiệm của học viên U4 2017*, số 3 (2017), tr. 2, <https://www.u4.no/publications/prosecuting-corruption-across-borders-eurojust.pdf>;
5. Ngô Hữu Phước - Lê Đức Phương, *Tương trợ tư pháp về hình sự trong luật quốc tế và pháp luật Việt Nam*, Nxb. Hồng Đức, Hà Nội;
6. Viện kiểm sát nhân dân tối cao (2022), *Báo cáo Tổng kết thực tiễn 14 năm thi hành Luật Tương trợ tư pháp năm 2007*, Hà Nội;
7. Nguyễn Hùng (2015), *Bị cáo cam đầu Vương Huy Long bị phạt 12 năm tù*, <https://cand.com.vn/Phap-luat/Bicao-cam-dau-Vuong-Huy-Long-bi-phat-12-nam-tu-i273410/>;
8. Cơ quan Thực thi Di trú và Hải quan Hoa Kỳ (2015), *Bản án 14 năm tù cho người đàn ông Washington vì âm mưu giết người quốc tế*, <https://www.ice.gov/news/releases/washington-man-sentence-14-years-international-murder-hire-plot>;
9. Chu Trinh (2016), *Mạo danh người Mỹ để lừa đảo*, <http://baolamdong.vn/phapluat/201609/mao-danh-nguoi-my-de-lua-dao-2736321/>.